
Kapitola 7. – Slabí a bezprávní

Případy Jaromíra Kocura a Miroslavy Horníkové

Jednoho prosincového večera roku 2004 Anna Šabatová ještě pracovala v setmělé kanceláři veřejného ochránce práv, když jí zazvonil v sekretariátu telefon. Volala místopředsedkyně Ústavního soudu s dotazem, zda by převzala neobvyklý úkol: zastoupení „ne-osoby“. Totiž muže, který byl omezen ve svéprávnosti, aby mu už soudy a úřady nemusely odpovídat na podněty.

• • •

Jaromír Kocur byl původně vzpěrač, se závodním sportem musel skončit kvůli onemocnění kolen. Postihl ho podobný osud jako řadu jiných socialistických sportovců: neměl vzdělání ani praxi, během sportování si nestihl vydělat dost peněz, takže v 90. letech střídal různá výpomocná zaměstnání a propadal se do hmotné nouze.

Snažil se získat invalidní důchod jako slavnější olympionik Ota Záremba, ale k tomu zraněná kolena nestačila. Z bytu v malém paneláku na ostravském sídlišti Fifejdy vedl korespondenci s institucemi, jejíž tón se stále zostřoval. V listopadu 2000, kdy pan Kocur pracoval jako ostraha, si v podání určeném ostravskému soudu navrhl omezit svéprávnost (tehdejší terminologií „způsobilost k právním úkonům“), aby se mohl „bránit nařízené 14hodinové pracovní době“. Jeho dopisování s tamním státním zastupitelstvím skončilo nadávkou „bolševické k...y“; poté ho státní zástupce nařídil psychiatricky vyšetřit. „Ze spisu vyvstával obrázek dílem nešťastného, dílem asi psychicky narušeného člověka, u nějž se rozvíjely perzekuční bludy,“ říká tehdejší asistent Anny Šabatové Jiří Lifka, který měl případ na starosti.

Vyšetření se nezdařilo. Během několikátýdenního pozorování v psychiatrické léčebně v Opavě pan Kocur s lékaři nepromluvil; jeho chování ale nasvědčovalo – jak se tehdy vyjádřili lékaři – poruše osobnosti s projevy kverulantství. Okresní soud v Ostravě tedy nechal vypracovat znalecký posudek z oboru psychiatrie. „Lékařka si pana Kocura pozvala do ordinace.

Když nepřišel, šla za ním domů. Ale protože neotevřel, hovořili spolu – jak je v posudku napsáno – přes dveře,“ líčí Jiří Lífka. Na základě tohoto posudku Okresní soud v Ostravě uzavřel, že pán má trvalou duševní poruchu s paranoidními bludy, kvůli níž není schopen racionálně řešit právní spory, jeho podání ztrácí logiku a jeho hlavní životní náplní se stávají kverulace. V rozsudku z 30. srpna 2004 mu omezil způsobilost k právním úkonům tak, že pan Kocur je oprávněn pouze nakládat se svými penězi a majetkem (nesmí tedy vše ostatní, například samostatně jednat s úřady a soudy), přičemž mu neustanovil žádného opatrovníka a od doručení rozsudku upustil, neboť by to podle něj panu Kocurovi neprospělo. Pouze jej zaslal úřadu městské části Moravská Ostrava a Přívoz, který pana Kocura formálně zastupoval jakožto procesní opatrovník.

• • •

S podáním pana Kocura pro Ústavní soud byl – mírně řečeno – problém. Mělo hlavu a patu a přišlo včas, ovšem psal ho člověk, který ztratil způsobilost jednat sám před soudy; nemluvě o tom, že nevyčerpal předchozí opravné prostředky a chybělo mu zákonem předepsané zastoupení advokátem. Ale na druhé straně: jak jinak se měl bránit proti rozsudku, který ho této způsobilosti zbavil, přičemž mu zároveň neustanovil opatrovníka (ještě i po devíti měsících od rozhodnutí trval ostravský soud na tom, že dosud žádného vhodného nenašel)? A jak měl Jaromír Kocur vyčerpat opravné prostředky, když mu soud vědomě rozsudek nedoručil, ale nechal ho zaslat jen na radnici?

Na jedné straně zásadní formální nedostatky, na druhé straně zásadní faktická nespravedlnost. „U takového podání nestačilo přivřít jedno oko, ale musely se zavřít obě dvě,“ říká Eliška Wagnerová, která rozhodovala ve IV. senátu spolu s Michaelou Židlickou a Miloslavem Výborným. S asistentem Hynkem Baňouchem nakonec našli právně čisté řešení: aby bylo vůbec možné odstranit vady podání, musí mít Jaromír Kocur opatrovníka – a k tomu se ideálně hodí veřejný ochránce práv.

Kancelář ombudsmana studovala případ tři měsíce a v březnu 2005 zaslala ústavní stížnost znovu, opřenou především o článek 5 Listiny základních práv a svobod („každý je způsobilý mít práva“). Věc šlo vyřešit i krátce a stručně, protože postup Okresního soudu v Ostravě byl v rozporu

už s tehdejší výslovnou judikaturou (ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek vyšel rozsudek Krajského soudu v Ostravě z 8. 1. 1998 sp. zn. 7 Co 538/97, podle nějž rozhodnutí „o omezení způsobilosti fyzické osoby jen ohledně samostatného jednání před soudy a úřady je v rozporu se zákonem“). Ale byla to příležitost k zásadnímu nálezu a soudkyně zpravodajka ji využila.

Znovu připomněla koncept lidské důstojnosti: „S člověkem nelze manipulovat jako s věcí.“ Ostravský soud „ze stěžovatele vytvořil předmět, který je vyjma majetkových dispozic bezprávný“, neboť „k údivu Ústavního soudu“ dodnes nemá stálého opatrovníka. Rozsudek přitom neměl jiný účel než – jak nález pojmenovává s neúprosnou přímočarostí – „zabránit stěžovateli v ‘obtěžování‘ soudu, popřípadě dalších státních orgánů (například správy sociálního zabezpečení)“. Ponechat člověku na papíře jeho práva, ale vzít mu možnost jejich uplatnění je „oblíbeným trikem totalitních států, který používají při schovávání zvěle a bezpráví za formální fasádu práva“. V závěru Ústavní soud vůbec poprvé upozornil na tehdejší stav, kdy lidé s duševní nemocí byli až příliš snadno omezováni či rovnou zbavováni způsobilosti k právním úkonům.

Zda to pomohlo panu Kocurovi, je jiná věc. Nikdo z lidí angažovaných v jeho případu ho nikdy neviděl, pouze studovali jeho spis. Po vydání nálezu 7. prosince 2005 se ani Ústavnímu soudu, ani kanceláři veřejného ochránce práv nikdy neozval.

• • •

Téma se Elišce Wagnerové znovu objevilo na stole o čtyři roky později. Jako zpravodajka v I. senátu (se soudci Vojenem Güttlerem a Ivanou Janů) dostala v roce 2009 ústavní stížnost ženy s lehkou mentální retardací z obce Peruc v okrese Louny.

Paní Miroslava Horníková – zastoupená opatrovníkem, bratrancem Milošem Horníkem – si přála obnovit způsobilost k právním úkonům. V roce 1982 ji nechal její strýc zbavit způsobilosti a poslat do ústavu. V její prospěch zřídil vkladní knížku, na niž dohlíží soud v Kladně. V roce 2002 si ji bratranec, povoláním sanitář, vzal z ústavu; od té doby žije s jeho rodinou ve vesnickém domku, má tu samostatné bydlení. Soud v Lounech ji dovolil nakládat s penězi do výše 500 korun.

O dalším návrhu opatrovníka na obnovení způsobilosti rozhodoval po dalších čtyřech letech soud v Kladně (v obvodu jednoho soudu bydlela, druhý jí spravoval vkladní knížku). Znalci z oboru psychiatrie se shodli, že se paní Horníková má v rodině dobře a zvládne čtení, psaní, počítání.

Obecní úřad v Peruci potvrdil, že paní chodí sama nakupovat a do obce se dobře začlenila. To potvrdila i petice místních lidí, kteří ji znali jako roznašečku reklamních letáků. „Mirka nebere žádné prášky, v životě nebyla u psychiatra. Není hloupá, je jen pomalá ve čtení a počítání. Když se jí zeptáte, kolik je čtyři a čtyři, musí se na chvíli zamyslet, aby řekla osm,“ říká manželka opatrovníka Milena Horníková. „Ale lidem rozumí dobře. Věděla, která sestra v ústavu k ní mluvila ošklivě, když si myslela, že ji Mirka nevnímá.“

Kladenský soud rozhodl, že Mirka Horníková smí vše kromě transakcí přesahujících 1 000 korun. Opřel se o znalecký posudek, podle nějž je pod opatrovníkovým vlivem, „bez jeho dohledu je nejistá, vystrašená a neschopná učinit vlastní rozhodnutí“. To potvrdil i odvolací soud a Nejvyšší soud. Manželka opatrovníka Milena Horníková na tato jednání vzpomíná nerada: „Ty soudy ji tak ponižovaly, zacházely s ní jak s onucí... I zdravý člověk je nervózní, když jde k soudu, natož ona.“ Se souhlasem soudu sice bylo možné jednorázově uvolnit i větší částku, ale Mirka Horníková a opatrovnícká rodina by museli podat odůvodněnou žádost – a čekat, někdy až tři čtvrtě roku.

V té době se případu chopila Liga lidských práv, která hledala kauzu, na niž by bylo možné ukázat praxi rozbujelého zbavování a omezování způsobilosti. Právnička Ligy Zuzana Durajová opřela ústavní stížnost právě o nález v případě Jaromíra Kocura. Případ se dostal v roce 2009 až do hlavních zpráv České televize: Mirka Horníková do kamery opakovala svůj sen, že by chtěla jet za své peníze na dovolenou k moři.

Nález I. ÚS 557/09 z 18. srpna 2009 ruší dosavadní rozsudky a s odstupem čtyř let rozvíjí předchozí průlomový výrok. Soudům připomíná, že se nesmějí schovávat za psychiatrické posudky a opisovat je, ale vzít je jako jeden – byť velmi závažný – důkaz: „Soud je povinen zajistit úplná a spolehlivá zjištění o osobních poměrech omezovaného, tedy jak se projevuje při sociálním kontaktu se členy občanské společnosti, jak se stará o potřeby své a své rodiny, jak hospodaří s finančními prostředky, jak se případně projevuje na svém pracovišti.“ Podle soudkyně zpravodajky bylo omezení

práv paní Horníkové „drastické“ a „zcela evidentně excesivní“, neprošlo by tzv. testem proporcionality, který Ústavní soud používá při zkoumání přiměřenosti zásahů veřejné moci (zde vyjádřil tři body testu takto: 1. Je sledovaný cíl legitimní a nezbytný ve svobodné demokratické společnosti? 2. Volí racionální prostředky k dosažení? 3. Existují alternativní způsoby, při nichž by byl zásah do základních práv méně intenzivní?). Nález končí silným apelem: „Nelze neuvést alarmující statistiku o počtu osob zbavených nebo omezených ve způsobilosti k právním úkonům, podle které k 30. červenci 2007 bylo evidováno 3 893 osob s omezením způsobilosti k právním úkonům a 23 283 osob se zbavením způsobilosti k právním úkonům. Z těchto čísel lze učinit jasný závěr o rozhodovací praxi obecných soudů. Je zjevné, že obecné soudy příliš často přistupují k ústavně problematickému zbavení způsobilosti k právním úkonům. Ústavní soud proto nad rámec odůvodnění tohoto rozhodnutí vyzývá obecné soudy, a zejména pak Nejvyšší soud, jehož jednou z hlavních funkcí je sjednocování judikatury ústavně konformním způsobem, aby v rámci řízení před ním probíhajících zvrátil neblahý, z předlistopadových dob pocházející a dále přetrvávající trend.“

K odůvodnění nálezu napsala nesouhlasné odlišné stanovisko Ivana Janů. Se zrušením rozsudků souhlasí, protože jejich odůvodnění bylo až příliš kusé. Ale jinak nesouhlasí prakticky s ničím: omezování způsobilosti není žádný relikv starého režimu, existovalo už za první republiky a Rakouska-Uherska a jeho cílem je chránit jedince s duševní nemocí. Omezení pouze pro transakce nad 1 000 korun ji nepřipadá nijak excesivní, jen musí být lépe odůvodněné.

V zákulisí se přitom odehrávala poměrně vášnivá debata, která se v nálezu neobjevila: Není paní Horníková v této kauze nástrojem svého opatrovníka, který se chce dostat k jejím penězům? Ivana Janů upozorňovala na posudky, podle nichž je paní Horníková pod jeho silným vlivem. Eliška Wagnerová namítala, že možné je sice všechno, ale pro zneužití peněz nesvědčí vůbec žádná indicie: „Vidíme přece ze spisu, jak ti lidé žijí. Tak proč je máme předem podezírat?“

• • •

Průlomové nálezy se promítají v novém občanském zákoníku, který vstoupil v účinnost 1. ledna 2014. Podle něj už nelze člověka zbavit své-

právnosti, lze ho v ní pouze omezit. Soudy dostávají nově i škálu dalších možností (schválení tzv. nápomoci při rozhodování nebo zastupování členem domácnosti) a zákoník jim ukládá každé tři roky omezení svéprávnosti přezkoumat.

O Miroslavě Horníkové v roce 2010 Okresní soud v Kladně rozhodl znovu – a stejně. Rozsah omezení ponechal v platnosti, jen ho podrobněji odůvodnil. Podle něj by se paní Horníková jinak stala příliš snadno obětí své důvěřivosti a o peníze by přišla. Odvolací Krajský soud v Praze zvýšil limit pro nakládání s penězi na 5 000 korun. „Myslela jsem, že to bude vyřízené tím rozhodnutím Ústavního soudu. Jsem laik, ale napsali to tak po lopatě, že tomu rozuměl každý. Ale ty zdejší soudy ne. Mirka by se jich dál musela o každý větší výdaj doprošovat a já už tím nechci ponižovat ji ani sebe,“ říká paní Milena Horníková. Od dalších žádostí o zvýšení nebo zrušení limitu proto rodina upustila.

Sen o dovolené u moře si ale Miroslava Horníková (v létě 2014 třiašedesátiletá) splnila. Opatrovnickova rodina ji vzala čtyřikrát do Egypta, jednou do Turecka. „Teď už tak daleko nejezdíme, není na tom zdravotně dobře. Ale tehdy u pyramid byla tak nadšená a měla výdrž, že jsem jí nestačila,“ vzpomíná Milena Horníková. „Jediný Ústavní soud to pochopil, tomu bych dala jedničku. Ale ty nižší soudy neměly srdce.“

Nejvstřícnější soudkyně

Eliška Wagnerová si z doby své advokátské praxe vybavuje jen jeden přímý kontakt s psychiatrií. „Matka klienta mě pověřila plnou mocí, abych ho navštívila v psychiatrické léčebně v Horních Beřkovicích. Byl tam v uzamčeném pavilonu, což byla tenkrát mnohem častější praxe než dnes,“ vzpomíná. Samotné jednání bylo rychlé: primář jim zapůjčil pracovnu, klient byl unavený a s rozvodem souhlasil. Eliška Wagnerová připouští, že při odchodu na pár sekund cítila strach: „Při odchodu jsem narazila na zavřené dveře bez kliky a na chvíli byla mezi lidmi, kteří byli od pohledu duchem nepřítomní – jako by nevěděli, co činí. Na chvíli

mě popadla hrůza. Ale byl to jen kratičký moment, tamní sestra už přicházela otevřít dveře.“

Zážitek úzkosti byl netypický, obvykle brala možná nebezpečí s lehkostí. Jednoho klienta – mladistvého sexuálního násilníka – vzala i s jeho dívkou vlastním autem k soudu do Ústí nad Labem. S jiným, který lezl po hromosvodu do dívčího internátu zdravotní školy na Kladně a podle posudku byl nevypočitatelný, si povídala mezi čtyřma očima při návštěvě ve vazební věznici. Tehdejší kladenská prokurátorka pro zločiny týkající se mládeže Marie Benešová (pozdější nejvyšší státní zástupkyně a následně politička) si vybavuje úpornost mladé advokátky: „Byla s námi na ohledání místa činu a pořád kontrolovala protokolaci. Lidově řečeno, nedala se odbejt.“

Nebylo by totiž přesné říkat, že Eliška Wagnerová má zvláštní citlivost pro práva psychiatrických pacientů. Jaromír Kocur nebo Miloslava Horníková měli jen štěstí: dostali vůbec nejvstřícnější ústavní soudkyni v historii.

• • •

Kdykoli byla soudkyní zpravodajkou, pravděpodobnost úspěchu u ní byla více než dvojnásobná. V dlouhodobém průměru Ústavní soud vyhoví v 6 % případů (statistika ze srpna 2014). U Elišky Wagnerové ale úspěšnost dosáhla 13,51 %! Tomu se nepřibližuje žádný jiný člen „prvního“ ani „druhého“ Ústavního soudu.

V prvním období byli srovnatelně vstřícní Vladimír Čermák, Eva Zarembová, Iva Brožová a Antonín Procházka. A také Miloš Holeček – ten však byl místopředsedou, přičemž v období 1993 až 2003 ještě funkcionáři Ústavního soudu nezasedali v senátech, rozhodovali pouze plenární věci. (Předseda Zdeněk Kessler byl za celou dobu zpravodajem u jediného návrhu.)

Ze soudců, kteří sloužili v obou soudech, měli stěžovatelé nejvyšší pravděpodobnost u Vojena Güttlera a Ivany Janů. Ze samotného „druhého“ soudu také u Jiřího Nykodýma a Pavla Rychetského. Naopak na opačném pólu byli dva ústavní soudci, kteří předtím dlouhá léta sloužili v obecné justici, Vlasta Formánková a Vladimír Kůrka.

Úspěšnost stěžovatelů

Soudce zpravodaj	Pravděpodobnost vyhovění	Počet vyhovění	Počet všech případů
Eliška Wagnerová	13,5 %	242	1 791
Miloš Holeček	11,8 %	28	237*
Vladimír Čermák	9,5 %	139	1 463
Vojen Güttler	9,4 %	380	4 008***
Eva Zarembová	9,2 %	134	1 443
Iva Brožová	8,3 %	43	517**
Ivana Janů	7,3 %	217	2 953*
Jiří Nykodým	7,1 %	193	2 682
Pavel Rychetský	7,0 %	101	1 434
Antonín Procházka	6,9 %	104	1 490
Vladimír Jurka	6,6 %	105	1 574
Jiří Malenovský	6,2 %	54	869**
Pavel Varvařovský	6,2 %	87	1 402
Stanislav Balík	6,2 %	169	2 722
průměr ÚS	6,0 %	3 378	56 077
Miloslav Výborný	5,7 %	140	2 416
Dagmar Lastovecká	5,6 %	147	2 586
Vladimír Klokočka	5,0 %	73	1 433
Vladimír Paul	5,0 %	60	1 187
Pavel Holländer	4,9 %	192	3 881***
Vlastimil Ševčík	4,8 %	53	1 093
Jiří Mucha	4,5 %	112	2 443
Vojtěch Cepl	4,2 %	59	1 401
František Duchoň	4,0 %	101	2 477
Michaela Židlická	3,9 %	102	2 570
Jan Musil	3,6 %	94	2 680
Vlasta Formánková	3,5 %	89	2 509
Vladimír Kůrka	2,6 %	61	2 320
Zdeněk Kessler	0%	0	1*

* Funkcionáři „prvního“ Ústavního soudu nezasedali v senátech.

** Mandát nedokončili kvůli odchodu do jiné soudcovské funkce.

*** Sloužili ve dvou plných obdobích (1993–2003, 2003–2013).

Zdroj: databáze NALUS; výpočet autora k 15. 8. 2014.

Tabulku je zapotřebí interpretovat opatrně, není to fotbalová liga a nikde není psáno, jaký je „správný“ počet vyhovění. Je také třeba obezřetně srovnávat „první“ a „druhý“ Ústavní soud. Kvalita podání bývala v 90. letech nižší, což mohlo být důvodem odmítání. Zároveň probíhal mnohde mezi obecnou justicí a Ústavním soudem veřejný spor o výklad práva z období před rokem 1989, což se promítalo do rozhodování o restitucích nebo rehabilitacích. Od té doby však Ústavní soud „prozářil“ společnost svými dlouhodobými postoji a celá soustava spravedlnosti prošla generační obměnou. Rozhodování obecné justice a Ústavního soudu se v „druhém“ období sblížovalo, tím pádem nemuseli ústavní soudci pociťovat tak často potřebu přímého zásahu.

Nicméně: pokud zpravodaj v dlouhodobém průměru předkládá – při náhodném, „slepém“ systému přidělování spisů – návrh na vyhovění ve 2,6 %, nebo v 13,5 % případů (přičemž běžný průměr je 6,0 %), je to zneklidňující rozdíl a zjevně příliš velké rozpětí. Mít jako zpravodajku Elišku Wagnerovou se rovnalo malé výhře v loterii. Naopak vylosovat si Vladimíra Kůrku znamenalo statisticky výraznou pravděpodobnost neúspěchu; tím spíše, že zasedal v senátu s Janem Musilem.

• • •

I když stěžovatelé tyto statistiky neznali, v Elišce Wagnerové instinktivně cítili naději. „Běžně se stávalo, že telefonující chtěli mluvit výslovně s ní – nebo ji lidé zastavovali na ulici. Cítili z ní, že jim může pomoci radou nebo aspoň vyslechnutím,“ říká její tehdejší asistent Marian Kokeš.

Nicméně i tak bezkonkurečně vysoký počet vyhovující nálezů znamená, že v 86,5 % případů jako soudkyně zpravodajka nevyhověla. „To pak byly telefonáty, o kterých myslím paní doktorka ani nevěděla, protože je sekretářka přepojovala rovnou mně – nářky, jak si žije na piedestalu v Brně,“ vzpomíná Marian Kokeš. Mezi stížnostmi, které přicházejí na kterýkoli soud poslední instance, jsou nevyhnutelně i stovky skutečných kverulantů. Eliška Wagnerová měla pro opakované beznadějně podněty systém: „Pokud už byl předtím x-krát poučen, že ústavní stížnost má mít takové a takové náležitosti, a přesto je znovu nesplnil, byl by pustý formalismus psát mu to znovu. Odmítali jsme je třemi řádky.

Takový druh komunikace je třeba najít, aby to nezatížilo systém, ale zároveň nezbavilo stěžovatele jejich práv. Protože i u notorického kverulanta se nám dvakrát stalo, že měl pravdu a my jsme mu vyhověli.“

Eliška Wagnerová měla a má cosi jako hudební sluch, díky němuž „slyší“ základní práva v kauzách, kde je jiní soudci nevnímají. (Její kolega Pavel Rychetský tomu říká ústavněprávní práh citlivosti, ona sama mluví o imaginaci nebo soudcovské představivosti.) Příkladem může být vnitřní debata z října 2011, kdy Ústavní soudu zvažoval návrh na přezkum tehdejší části přestupkového zákona, která ukládala za řízení bez řidičského průkazu pokutu od 25 tisíc do 50 tisíc korun a zákaz činnosti od jednoho roku do dvou let – bez možnosti uložit sankci pod tyto spodní hranice. V nálezu Pl. ÚS 14/09 plénum na návrh soudce zpravodaje Jana Musila nevyhovělo, nesouhlasná stanoviska však napsaly Eliška Wagnerová a Ivana Janů.

Podnět k přezkumu podal soudce Ondřej Mrákota z Krajského soudu v Ostravě – dnes působící na Nejvyšším správním soudu – na základě případu, který se mu dostal na stůl: nezaměstnaný muž z Ostravy jel v červnu 2007 starou Škodou Favorit bez řidičského průkazu. Přišel o něj v roce 2001, ale od té doby si neudělal nový, protože na to neměl peníze. Z pohledu soudce Mráky měla zákonem předepsaná pokuta „likvidační charakter“, byla dokonce přísnější než sankce za tehdejší – souběžně existující – trestný čin řízení bez řidičského oprávnění. „Zpravodaj Jan Musil nahlédl do ústavy a shledal, že ústava neříká o přestupcích vůbec nic. Proto většina stížnost zamítla, jen na závěr navrhl, aby se zákonodárce zamyslel nad možností ukládat sankce i pod dolní hranicí,“ říká Eliška Wagnerová. Ona sama poukazovala za prvé na test, který si Evropský soud pro lidská práva vytvořil na případu Engel:³³

³³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Engel a další proti Nizozemsku z 8. 6. 1976. Četař nizozemské armády Cornelis Engel dostal kázeňský trest za to, že v době, kdy měl být doma na nemocenské, šel na volební shromáždění asociace nizozemských branců VVDM (organizace sdružovala dvě třetiny branců a hájila jejich zájmy) a byl zde zvolen viceprezidentem. Trestem za porušení nemocenské byly čtyři dny lehkého vězení. Jelikož Cornelis Engel nebydlel v kasárnách, ale po službě chodil domů, domníval se, že může trest vykonat domácím vězením – potřeboval se totiž doma učit na zkoušku na univerzitě v Utrechtu. Za to dostal další tři dny zostřeného vězení.

posuzuje se jím, zda je určité jednání – bez ohledu na to, jak ho nazývá příslušný stát – trestným činem, nebo správním deliktem (podle tohoto testu dostal ostravský řidič fakticky trestněprávní sankci). A za druhé: „Ten člověk byl nezaměstnaný z Ostravska. Podle statistik mají takoví lidé průměrný příjem 5 500 korun měsíčně. Z čeho tu pokutu zaplatí? A z čeho si zaplatí zopakování autoškoly? Roční zákaz řízení může u takových lidí znamenat navždy.“ (Pro úplnost: Ivana Janů argumentovala nepřiměřeností trestu a navrhovala zmíněné minimální spodní hranice prohlásit za protiústavní.)

Eliška Wagnerová vzpomíná, že po svých posledních Vánocích ve funkci – v týdnu mezi 26. prosincem a Silvestrem – seděla téměř sama na vylidněném soudu a pročítala si nově došlé stížnosti. „A říkám si – ale tohle nejde odmítnout... A tohle taky ne. Bylo jich pět za sebou! Šla jsem za Marianem Kokešem. Ten si přečetl spisy – a viděl to stejně,“ říká. „Odmítat stížnosti jako přes kopírák by byl mnohem snazší život. Já se snažím být zdrženlivější. Ale svědomí mi to nedalo.“